

Dynamische consumentenscenario's

LEI

- I. Zelfontplooiing en idealisme (E+, V+)
- II. Verzekeren en controleren (E+, V-)
- III. Samen nuttig (E-, V+)
- IV. Alles is verhandelbaar (E-, V-)

Scenario I. Zelfontplooiing en idealisme

1a. Economie en veiligheid

Het is 2015. Nederland zit midden in een periode van economische groei. De inflatie is laag, er is een lage werkloosheid en het netto beschikbaar inkomen vertoont een stijgende lijn. De kenniseconomie draait op volle toeren; bedrijven en overheid investeren zowel in de ontwikkeling van kennis als in concrete kennistoepassingen. Op technologisch, sociaal en cultureel vlak wordt continu geëxperimenteerd met nieuwe ideeën en toepassingen. Voor elk probleem is een oplossing te vinden.

We leven in een rustige, stabiele en harmonieuze samenleving en ervaren een grote mate van veiligheid en zekerheid. De verharding van de samenleving heeft Nederland niet in de grip gekregen. Eensgezinde normen en waarden worden door alle geledingen van de Nederlandse samenleving gerespecteerd. De controle op en handhaving van normen en waarden is preventief en adequaat. De incidentele problemen die zich voordoen hebben nauwelijks maatschappelijke impact. Er is meer dan voldoende economische en sociale ruimte voor de multiculturele samenleving.

We hebben een rotsvast vertrouwen in de toekomst. De mate van economische zelfstandigheid van vrouwen is nog nooit zo hoog geweest en neemt nog steeds toe. Ouderen kunnen tot op relatief hoge leeftijd deelnemen aan het arbeidsproces, maar zijn daartoe niet verplicht. We kunnen ervoor kiezen om te werken of niet. Voor jongeren groeien de bomen tot in de hemel, geldtekort is voor hen een onbekend fenomeen, ze hoeven derhalve in hun consumptieve bestedingen niet te prioriteren. Nederland is een open samenleving waarin we allemaal de kans krijgen onze talenten optimaal te ontwikkelen en volgens onze interesses te leven. We kunnen ons desgewenst op allerlei gebied ontplooiën, de kwaliteit van het onderwijs is ongekend hoog, de kosten ervan zijn betrekkelijk laag. We kunnen in alle veiligheid en gezondheid oud worden en dat etaleren we ook. Zelfontplooiing en idealisme kenmerken ons gedrag.

1b. Hoe we leven

Onze **keuzemogelijkheden en -vrijheid** lijken onbeperkt. We hebben twee huizen, één in Nederland en één in het buitenland. We kunnen kiezen waar we werken; in één van onze huizen of op kantoor, zelfs onderweg, in de auto of in het openbaar vervoer, of op vakantie. Onze werktijden delen we zelf in. Er is vaak geen duidelijk onderscheid tussen werken, leren en recreëren. Ons werk zien we als mogelijkheid tot zelfontplooiing. We werken veel in deeltijd en jobhoppen is heel gewoon. We ontspannen tijdens onze reizen en onze vele vakanties.

In huis kiezen we voor **gemak**. We hebben allerlei slimme apparaten die niet alleen tijd besparen maar ons ook een stukje besluitvorming uit handen nemen. Omdat apparaten niet alles kunnen en omdat we menselijke interactie op prijs stellen hebben we (inwonend) personeel dat de rest van onze taken overneemt. We zijn eraan gewend dat er voortdurend innovaties op de markt worden gebracht die ons leven makkelijker of leuker maken.

We besteden veel aandacht aan **gezondheid**. Zowel ons uiterlijk als ons innerlijk welzijn is van groot belang. We begrijpen dat we alleen mooi, fit en gezond kunnen blijven als we natuur en milieu respecteren. De omgeving waarin we wonen, werken en recreëren – stad en platteland – wordt daarom gekenmerkt door veel groen. We waarderen technologische ontwikkeling als middel om onze kwaliteit en kwantiteit van leven te verbeteren. Genetische manipulatie wordt selectief toegepast,

bijv. voor de ontwikkeling van medicijnen en in het algemeen om onze levenskwaliteit te verhogen.

De grote mate van keuzevrijheid en diversiteit in combinatie met veel vrije tijd zorgt ervoor dat we het gevoel hebben dat de wereld voor ons open staat en daar gedragen we ons naar. We voeren het individualisme door en nemen initiatief. Een aantal van ons gaat op zoek naar uitdagingen en zoekt fysieke en/of geestelijk extreme situaties op. Anderen zoeken zingeving door middel van spiritualiteit of zelfs nihilisme. Omdat alles mogelijk is kiezen zij ervoor niets te willen.

1c. Voeding en eetgedrag

De kenmerken van ons leven – keuzevrijheid, gemak, fysiek en geest – komen allemaal tot uiting in onze voedselkeuze en eetgedrag. We eten wat, waar en wanneer we willen. Wij reizen naar het land van oorsprong van ons eten en ons eten reist de wereld over naar ons. We eten lekker, maar ook functioneel, exotisch en gevarieerd en we mixen eetstijlen. We experimenteren naar hartelust met voedsel en nieuwe voedingsmiddelen. We ontdekken nieuwe smaken, nieuwe bereidingswijzen, we experimenteren met o.a. voedingswaarde, snelheid en gemak. Innovaties in voedingsmiddelen en hun bereiding worden in hoge mate gewaardeerd. Er is waardering voor extreme productinnovaties. We zien eten soms als kunst, maar voor luxe fastfood is ook plaats. Af en toe eten we bewust ongezond want we compenseren dat weer met gezondmakende voedingsmiddelen. Bij beslissingen ten aanzien van aankoop en consumptie ligt de nadruk op volwaardige maaltijdcomponenten. Toch neemt “basic” voedsel ook een belangrijke plaats in. We zoeken rijkdom en gezondheid ook in eenvoudige, pure voedingsmiddelen.

Gemak is belangrijk, het kopen en bereiden van eten mag niet teveel tijd en moeite kosten. We kopen ons eten in gespecialiseerde afdelingen binnen grote winkels. We kunnen 24 uur per dag eten bestellen en thuis laten bezorgen. Ook op weg naar ons werk en op of nabij ons werk kunnen we smakelijk en gezond eten. Voedingsmiddelen zijn volledig traceerbaar voor de consument. Voedingsmiddelen moeten geborgd zijn naar de maatschappelijke normen en waarden van deze samenleving. Ook politieke overwegingen en lange termijn (politieke) overwegingen spelen een rol; de consument wil voeding die volgens zijn zelfontplooiing en idealisme is geproduceerd.

We beschouwen voeding als zeer belangrijk voor onze gezondheid. De voedingswaarde en eventuele medicinale werking van gewassen en voedingsmiddelen krijgen zeer veel aandacht. Medicinale verrijking van gewassen is heel gewoon, maar ook verrijking van voedingsmiddelen met vitamines en mineralen is normaal. Biologisch gaat op in het geheel van overwegingen rondom voeding. Biologische teelt is daarvan een onderdeel en niet voldoende om als afzonderlijk concept te bestaan in onze samenleving waarin het individu en zijn complexe behoeften centraal staan. Alleen een ruime conceptualisering van biologisch in termen van garantie voor of aantoonbare bijdrage aan biodiversiteit, zorg voor plant en dier en eventuele politieke motieven maakt kans in deze samenleving.

Scenario II. Verzekeren en controleren

2a. Economie en veiligheid

Het is 2015. Nederland zit midden in een periode van economische groei. De inflatie is laag, er is een lage werkloosheid en het netto beschikbaar inkomen vertoont een stijgende lijn. De kenniseconomie draait op volle toeren; bedrijven en overheid investeren sterk in technologie en kennis. We zijn toegerust om allerlei initiatieven te ontplooiën, de kwaliteit van het onderwijs is hoog en de kosten ervan zijn betrekkelijk laag.

Ondanks de economische voorspoed leven we in turbulente tijden. We voelen ons niet veilig op straat, in grotere steden zijn wijken die doen denken aan de getto's in Amerikaanse binnensteden. De georganiseerde misdaad heeft zich veel dieper in de samenleving genesteld dan voor mogelijk werd gehouden. Overheid en bedrijfsleven zien zich genoodzaakt veel geld uit te geven aan zaken die met onveiligheid samenhangen en worden gedwongen te investeren in de ontwikkeling en toepassing van technologieën.

Er bestaan teveel uiteenlopende normen en waarden tussen teveel verschillende groeperingen. Ondanks het bestaan van meer dan voldoende economische ruimte dreigt het failliet van de multiculturele samenleving. Ook in de rest van de wereld is het verre van rustig. De harde wet- en regelgeving heeft het tij niet kunnen keren. Jongeren hebben veel te besteden maar hun consumptiepatroon toont geen lange termijn visie op leven en gezondheid. De onrust in de samenleving heeft geleid tot een individuele, zakelijke opvatting van consumenten die kan worden getypeerd als "I want it all and I want it now". Je weet als consument immers nooit zeker tot welke kant van de samenleving je in de toekomst behoort.

Door het gebrek aan veiligheid kunnen we onze mogelijkheden niet volledig benutten. Vrouwen en ouderen zien, ondanks een hoog opleidingsniveau, vaak af van een maatschappelijke carrière omdat werk en zorg definitief niet te combineren vallen. Het sociale vangnet op gebied van veiligheid en zorg draait op volle toeren; ouderen krijgen prioriteit. Nieuwe ziektes bedreigen de volksgezondheid. Ouderen en jongeren worden het slachtoffer van obesitas en 1 op de 2 mensen heeft last van allergieën waartegen voorlopig geen kruid lijkt gewassen. In deze samenleving draait alles om verzekeren en controleren. Risicobeheersing vormt de leidraad van ons gedrag.

2b. Hoe we leven

In onze samenleving gelden de wetten van de informatie-economie. We **verzekeren** alles van waarde omdat dat onze overlevingskansen in een keiharde, zakelijke maatschappij bepaalt. We willen ons bezit en onze leefomgeving in stand houden en betalen voor zekerheid. Onveilige gewoonten worden financieel afgestraft; overheid en verzekeraars kennen bonus/malus premies toe aan ons gedrag naar de mate waarin wij risico mijden of juist zoeken. De concurrentie op de arbeidsmarkt is groot, verzekeren is duur en privéleven en werk lopen door elkaar heen; veel mensen, ook ouderen, werken lang en hard.

Ons gedrag wordt gekenmerkt door het **vermijden van risico** en het streven naar procesbeheersing. We nemen allerlei maatregelen ter bevordering van onze fysieke en sociale veiligheid. Bewaking en preventie komen voor ten aanzien van alle aspecten van ons leven en worden niet altijd vrijwillig genomen, of ondergaan. We hebben een zeer hoge informatiebehoefte om ons leven goed te laten verlopen.

Technologische innovaties op het gebied van opsporing en tracering helpen ons daarbij. We leveren persoonlijke vrijheid in om onze veiligheid te bevorderen. We werken vaak op afstand met behulp van technologische hulpmiddelen. Het individu staat daardoor centraal bij ontspanning. Reizen en ontspannen doen we vaak individueel en overwegend virtueel. Ontspannen is vaak vluchten, de mogelijkheden daartoe zijn vrijwel eindeloos en het gevolg van investeringen in technologie. Excessief gedrag komt daarbij regelmatig voor.

In onze maatschappij vindt **selectie** plaats op basis van risicoprofiel. Er ontstaan twee groepen: degenen met een hoog risicoprofiel die zich om één of andere reden niet kunnen verzekeren – en de verzekerden met een overeenkomstig laag risicoprofiel. De toegang tot en de kwaliteit van de informatie die we krijgen vormt een belangrijk selectiemechanisme. De keiharde zakelijkheid gaat gepaard aan morele superioriteit bij degenen met een laag risicoprofiel. Het “eigen schuld” denken is gemeengoed. Ook ruimtelijk worden de twee groepen gescheiden. De knows zijn tegelijk haves, wonen in gated communities en hebben een tweede huis in een veilig gebied. De know nots zijn ook de have nots zijn en wonen in goedkope flatgebouwen in de grote steden. Er is een trek naar het platteland en er zijn speciale seniorensteden. In het openbaar vervoer, ziekenzorg e.d. vindt ook segregatie plaats en ontstaan klassenstelsels. Er is veel ondernemerschap, vooral degenen die jong en gezond zijn proberen op deze manier toe te treden tot de klasse met een laag risicoprofiel, die geld en kennis bezit.

2c. Voeding en eetgedrag

Vanuit het perspectief van risicoreductie en beheersing is er een grote vraag naar voedingsinformatie. Goede besluitvorming vereist kennis van zaken. Ons eten komt uit een gecontroleerde, transparante keten en wordt verkocht in gecertificeerde outlets. Er bestaan keurmerken voor alle voedingsmiddelen. Voedingsmiddelen zijn verpakt met een doorslaggevende rol voor informatietechnologie in het informeren van de consument. Producent en retailer zijn 24 uur per dag, 7 dagen in de week bereikbaar. Consumenten moeten hun gedrag continu verantwoorden ten aanzien van o.a gezondheidsrisico. Er wordt belasting geheven op ongezonde voedingsmiddelen.

Maakbaarheid en beheersing op het gebied van gezondheid hebben prioriteit. Gmo is om die reden niet alleen geaccepteerd maar ook leidend en wordt veel toegepast. We hebben een gezondheidspaspoort en een persoonlijk dieetadvies. Door middel van medicinal food, zowel preventief als curatief, komen we tegemoet aan onze individuele behoeften, gebaseerd op ons risicoprofiel. Ook astronautenvoedsel is populair. Import en productie van voedingsmiddelen zijn gecontroleerd en regionaliteit is geen issue.

We hebben het druk en kiezen voor convenience ten aanzien van keuze, bereiding en bezorging. We kopen voedingsmiddelen onregelmatig en onderweg, 24/7 ook door middel van one stop shopping in grote winkelcentra en we laten eten thuisbezorgen. Het totale pakket aan voedingsmiddelen is in deze samenleving belangrijker dan individuele ingrediënten. Centraal staat wat ons eten voor ons doet. Consumenten willen niet aan de verkeerde kant van de samenleving terecht komen en zijn druk met het halen van de selectiecriteria die gelden voor gedrag en gezondheid. Als gevolg van de selectiecriteria en de tijdsdruk is de keuzevrijheid van consumenten beperkt en hebben we geen tijd voor overwegingen ten aanzien van het milieu op langere termijn. We worden bij onze besluitvorming geholpen door o.a. verzekeringsmaatschappijen en overheid die ons voorkeursproducten en -merken aanbevelen.

We eten zowel op het werk als thuis. In het weekeinde is eten een sociaal gebeuren. We verwennen onszelf met lekker eten. Multicultureel eten is ingeburgerd en we waarderen exotisch eten en een mix van stijlen. Biologisch voorziet in de behoefte aan gezondheid en informatie/garantie door tracering. Mogelijk is biologisch terug in de niche.

Scenario III. Samen nuttig

3a. Economie en veiligheid

In 2015 zit Nederland midden in een periode van stagnerende economische groei. De inflatie is relatief hoog, de werkloosheid is hoog en het netto beschikbaar inkomen staat onder druk. De kenniseconomie ondervindt concurrentie van goedkope landen, nog even en Nederland wordt definitief ingehaald door de Aziatische landen. Nederland is volledig omgeschakeld naar een diensteneconomie en laagopgeleiden hebben grote moeite aan het arbeidsproces deel te nemen en een behoorlijk inkomen te verwerven. De schaarste aan banen verdeelt de beroepsbevolking en bedreigt de multiculturele samenleving. Met name ouderen en zwakken in de samenleving vrezen voor hun inkomen. Een economische tweedeling dreigt Nederland te splitsen in de have's en de have not's. Dit heeft ongekende gevolgen voor de Nederlandse maatschappij in termen van sociale voorzieningen, multiculturele samenleving, arbeidparticipatie, opleidingsniveau en huisvesting.

Ondanks de economisch moeilijke tijden en de harde concurrentie op de arbeidsmarkt leven we in een stabiele samenleving en ervaren een grote mate van veiligheid. Belangrijke normen en waarden worden door alle geledingen van de Nederlandse samenleving gerespecteerd. De overheid alloceert relatief veel middelen voor de controle op handhaving van normen en waarden. Hard optreden is af en toe nodig omdat steeds meer – allochtone en autochtone - groepen een eigen doel nastreven en zich steeds minder aantrekken van het belang van de Nederlandse maatschappij als geheel. De relaties met omringende landen zijn goed en stabiel. In het nabije buitenland doen zich geen grote crises voor. Ondanks de sobere tijden kunnen we in alle veiligheid en gezondheid ouder worden. In deze maatschappij proberen we er samen wat van te maken.

3b. Hoe we leven

Het zijn moeilijke tijden en daarom koesteren we onze veiligheid. We zoeken steun bij elkaar en zorgen voor elkaar. Er ontstaat **groepsverantwoordelijkheid** omdat we ons bewust zijn van onze wederzijdse afhankelijkheid en begrijpen dat we samen beter af zijn dan alleen. Het verenigingsleven bloeit en kinderen blijven langer thuis wonen. We zijn genoodzaakt meer en langer te werken, iedere burger moet nuttig zijn. Het is heel gewoon om meerdere baantjes tegelijkertijd te hebben. Vrijwilligers worden economisch gewaardeerd. De sociale voorzieningen – WAO – en arbeidsmobiliteit zijn beperkt maar de (lokale) overheid is belangrijk. We maken veel gebruik van openbaar vervoer en de fiets. Het leven doet “dorps” aan en de sociale controle is groot. Hierdoor neemt de behoefte aan privacy toe. Ontspannen en recreëren doen we in de buurt van onze woonomgeving door middel van dorps- en streekcompetities. Reizen is voor velen te duur. Internet biedt ons individuele ontspanning in de veilige omgeving van ons eigen huis.

We zijn genoodzaakt tot **eenvoud**. We kunnen ons weinig franje veroorloven en hebben geen tijd voor onzin. Onze bezigheden moeten nuttig zijn en we gaan back to basics. Ons koopgedrag weerspiegelt dit. We kopen onze bulkgoederen één keer per week, vaak bij de discounter. Andere benodigdheden kopen we bij kleine, regionale aanbieders, waarbij we geen geld over hebben voor luxe. Ook in de horeca is sprake van ontluxing.

We moeten voor veel dingen moeite doen, waaronder ons werk en ons priveleven. Ons leven wordt gekenmerkt door **inconvenience**. We hebben geen geld voor veel dingen die ons leven gemakkelijker maken en we hebben geen tijd om alles zelf te doen. We worden creatief en doen voor elkaar datgene waarin ieder van ons goed is. Zo vinden we manieren om het leuk te hebben met elkaar.

Locale initiatieven zijn belangrijk in onze samenleving. Eigen initiatief wordt gewaardeerd en er ontstaan veel kleine ondernemingen. Persoonlijk contact en vertrouwen zijn belangrijk voor ons. Grote organisaties versmallen en richten zich strict op hun core business.

3c. Voeding en eetgedrag

Onze voedingsmiddelen kopen we eens per week in bulk bij de discounter – goedkope, bewerkte, vaak geïmporteerde producten - en voor het overige meerdere keren per week bij groentespecialist, boer en op de markt. De bulkproducten zijn gecontroleerd en traceerbaar. Bij kleine, regionale aanbieders vinden we natuurlijk, veilig en vers voedsel - we weten waar het vandaan komt -, sociaal contact en kunnen we vaststellen of we waar voor ons geld krijgen. De prijs-kwaliteitsverhouding is erg belangrijk voor ons. Ook interactie met andere personen en ‘contact’ met producten vinden we belangrijk.

We stellen onze eigen maaltijden samen en maken het eten vaak zelf klaar. We hebben volkstuinjes en produceren en bewerken ons eten zoveel mogelijk zelf. Ons eetpatroon is gedifferentieerd; we eten maaltijden die door buurtgenoten zijn samengesteld voor een aantal huishoudens tegelijk, maar ook gemakmaaltijden die niet teveel bereidingstijd vragen - tussen twee baantjes in -. De broodtrommel is populair, maar als het even kan eten we tussen de middag warm. Gezellig eten is belangrijk. We hebben niet zoveel tijd, dus we geven de voorkeur aan voedsel met weinig bereidingstijd. Bij het samenstellen en bereiden van een maaltijd maken we gebruik van technische hulpmiddelen zoals de magnetron. De ontwikkeling en de adoptie van technische innovaties gaat langzaam of blijft uit. We eten wel buiten de deur in grootschalige, goedkope restaurants en in kleinschalige “huiskamerrestaurants”. Fastfood is duur.

Ons voedsel is enerzijds afkomstig uit de regio, waarbij productie niet noodzakelijkerwijs grootschalig maar wel kostenbewust plaatsvindt. Anderzijds is er goedkope import uit andere werelddelen. We eten veel diepvriesproducten. We zijn erg kostenbewust en zuinig met energie in productie en consumptie. Prijs en intrinsieke productkwaliteit zijn belangrijk en we kiezen voedingsmiddelen op ingrediënten. Onze informatiebehoefte richt zich op de vraag “wat zit erin” en we hebben een voorkeur voor vertrouwde, bekende merken. We hebben beperkte aandacht voor aspecten als het milieu en diervriendelijkheid want onze blik reikt niet veel verder dan we zijn vooral met onszelf en onze regio. Gezondheid blijft een issue dat meespeelt in ons kwaliteitsbewustzijn.

Biologisch kan als productiestroom een functie vervullen ten aanzien van kwaliteit. Als productattribuut vormt biologisch een signaal voor kwaliteit en is als zodanig van belang bij consumptie, bereiding en verduurzaming van voedsel. Als concept is er op de consumentenmarkt geen ruimte voor biologisch.

Scenario IV. Alles is verhandelbaar

4a. Economie en veiligheid

In 2015 zit Nederland midden in een periode van stagnerende economische groei. De inflatie is relatief hoog, de werkloosheid is hoog en het netto beschikbaar inkomen staat onder druk. De Nederlandse economie kan zich niet meer handhaven en mist innovatiekracht. Nederland wordt definitief ingehaald door de Aziatische landen. Doordat Nederland volledig is omgeschakeld naar een diensteneconomie hebben laagopgeleiden grote moeite aan het arbeidsproces deel te nemen en een behoorlijk inkomen te verwerven. Een economische tweedeling splitst Nederland in de have's en de have not's, waarbij de eerste groep klein in omvang is maar steeds meer macht naar zich toe trekt. De werkloosheid in de randstad is schrikbarend, de armoede is zichtbaar. De schaarste aan banen verdeelt de beroepsbevolking en van de multiculturele samenleving is geen sprake meer. Nederland glijdt af naar het niveau van derde wereldland binnen Europa. De gevolgen hiervan voor de Nederlandse maatschappij in termen van sociale voorzieningen, multiculturele samenleving, arbeidsparticipatie, opleidingsniveau en huisvesting zijn enorm en ongekend voor de Nederlandse samenleving.

We leven in turbulente tijden waarin alles de verkeerde kant lijkt op te gaan. We voelen ons niet veilig op straat, leven in zwaar beveiligde woningen en zijn pessimistisch over de toekomst. Economische en sociale tegenstellingen versterken elkaar en plaatsen verschillende bevolkingsgroepen lijnrecht tegenover elkaar. We voelen ook dreiging vanuit het nabije buitenland, waar het evenmin goed gaat. De geringe beschikbaarheid van overheidsmiddelen leidt tot zowel sterke politieke tegenstellingen als apathie. Jongeren groeien op in een sfeer van uitzichtloosheid.

We maken ons ernstig zorgen over de voedselveiligheid en volksgezondheid. Door de lage winsten blijven kostbare investeringen uit en worden dure maatregelen ten behoeve van milieu en volksgezondheid vermeden. Voedselschandalen zijn een bekend maatschappelijk fenomeen. Milieuwetten worden op grote schaal ontdoken en corruptie steekt de kop op. De wet- en regelgeving wordt harder maar de overheid heeft geen geld om consequent naleving af te dwingen. Ambtenaren worden cynisch, en corruptie krijgt een voet aan de grond krijgt in de Nederlandse samenleving. De combinatie van armoede en een door bezuinigingen geteisterde gezondheidszorg leidt tot het ontstaan van (nieuwe) ziektes en epidemieën. Families en "contacten" zijn het enige sociale vangnet en vormen de belangrijkste garanties binnen de gezondheidszorg. In deze samenleving is het ieder voor zich en is alles verhandelbaar.

4b. Hoe we leven

Het is wij tegen zij en ieder voor zich; veiligheid bestaat alleen nog in **clans**. Binnen deze clans is de competitie weliswaar keihard, maar als het erop aankomt is de steun van de eigen groep noodzakelijk om te overleven. We scharrelen ons kostje bij elkaar met behulp van ons netwerk, op markten en bij de boer. Ruilhandel viert hoogtij. Onze fysieke mobiliteit is gering en het is vrijwel onmogelijk om in de maatschappij op de ladder te stijgen. De have nots leven in getto's in binnensteden of in grauwe buitenwijken van steden, vaak in groepsverband of bij familie. Er is ene trek naar het platteland. De haves wonen in zwaar bewaakte, omheinde communities en hebben buitenplaatsen op het conservatieve platteland.

We moeten lang en hard werken, maar het valt niet mee om werk te krijgen. Dienstverbanden zijn vaak tijdelijk en slecht betaald thuiswerk komt veel voor. Onze samenleving wordt gekenmerkt door **conflicten**; er is felle concurrentie om schaarse basics, zoals werk en veiligheid. Dit leidt tot agressie, afgunst en jaloezie. Ieder moet zijn plaats in de samenleving letterlijk bevechten.

In onze vrije tijd ontspannen we door te **vluchten** met behulp van virtueel vermaak. Het gokken viert hoogtij, als vlucht uit een uitzichtloos bestaan, maar ook als een kans, hoe klein ook, op het verkrijgen van economische onafhankelijkheid.

Onze gezondheid wordt continu bedreigd. Door slechte voeding, geproduceerd met inferieure technologie krijgen **infectieziekten** een kans. De gezondheidszorg is slecht; doordat veel mensen verouderde medicijnen gebruiken en/of hun kuur niet afmaken zijn veel ziektekiemen resistent. Er is een levendige handel in medicijnen en mensen dokters vaak zelf.

4c. Voeding en eetgedrag

De consument in onze samenleving is al blij als hij verse voedingsmiddelen kan eten. Vers is duur, we eten veel blikvoeding. Smaak is een luxe die we ons doorgaans niet kunnen veroorloven. We hebben geen vaste eetmomenten, als we samen eten waarderen we dat en ervaren het als luxe. Er is een grote vraag naar en handel in voedingssupplementen en geneesmiddelen. Er is schaarste aan vers en gezond eten en aan vitamine C. We doen veel moeite voor vers eten en proberen uit alle voldoende vitamines voor onszelf en ons gezin te bemachtigen. Of dat lukt is elke dag opnieuw de vraag, maar we leiden geen honger.

Ons eten kan overal vandaan komen; uit onze provisorische groentetuin en uit lage lonenlanden. Elk stukje grond wordt gebruikt voor moestuinen. Ook op het platteland kweken we zelf ons voedsel. Onze oogst maken we in en verhandelen of ruilen die ook op markten. Voedselveiligheid is een belangrijk issue, maar we hebben geen inzicht in productieprocessen en -omstandigheden. Nieuwe technologieën zijn verdacht. Het milieu is volledig ondergeschikt aan de behoefte aan veilig voedsel. Alleen voor de haves speelt milieu nog een rol. We kweken zelf medicinale planten en maken daarbij gebruik van oude basiskennis. Goedkope bronnen van genezing, zoals kruiden, zijn weer in ere hersteld. We gebruik kennis over de intrinsieke voedingswaarde bij het zelf kweken en verhandelen (ruilen) van voedsel. In deze samenleving is elke vorm van certificering en eventueel merk – dus ook biologisch - niet meer aan de orde, we hebben geen geld, we hebben geen interesse en er is te weinig vertrouwen. Alleen een kleine groep haves is geïnteresseerd in biologisch en kan het zich veroorloven. Het is de vraag of deze niche een productiestroom rechtvaardigt.